

СЪДЪРЖАНИЕ

Реформата	
Даниела Асенова – Регистрация на трудовите договори – процедури	4
Опит	
Антоанета Ганчева – Осигурителни режими, доброволно и принудително събиране на вноски в Кралство Испания.....	9
Осигуряването в числа	
Мила Шишева – Размер на осигурителните вноски и обхват за ДОО и ДЗПО от 1.01.1949 до 31.12.2003 г.	13
Експерт	
Емил Мирославов – Таван на пенсиите – за и против	16
Коментар	
Аспасия Петкова – Промените в здравноосигурителните вноски през 2003 г.	17
Втора пенсия	
Информация за осигурените лица в ППФ и Ун.ПФ и преведените суми към тях	20
Спогодби	
Мария Куцарова – Новият договор между България и Македония за социално осигуряване	22
Международни дейности	
Теодора Нончева – Към по-голяма сигурност в социалното осигуряване	25
Представяме ви...	
Пламен Петров – Районно управление “Социално осигуряване” – Добрич	27
Право	
Зорница Димитрова – Промени в наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски	30

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година II, брой 2, 2003

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Марина Цветкова

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат Печатна база на НОИ
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1234
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

Въвеждането на минималните осигурителни доходи по икономически дейности и квалификационни групи професии и задължителната регистрация на трудовите договори в НОИ от началото на 2003 г. постави началото на решителни мерки срещу сивия пазар на труда. Предварителните резултати са повече от окуражителни и засега напълно опровергават скептицизма за нулев резултат или дори за обратен ефект, както и страховете за нови бюрократични бариери пред бизнеса.

Минималните осигурителни прагове не се оказаха пречка за работодателите и те без проблеми определиха основната си икономическа дейност и разпределиха работниците си по 9-те основни квалификационни групи професии. Онези от тях, които имат затруднения, получават компетентна консултация от териториалните подразделения на НОИ или на статистиката. Очакванията на скептиците за масова промяна в длъжностите и преназначаване на работниците на длъжности с ниски прагове или на намалено работно време не се сбъднаха. Тук определена роля играят проверките на контролните органи, както и въведените промени в КЗОО, според които осигурителният стаж се изчислява пропорционално на работното време. Не се сбъднаха и предсказанията, че работодателите ще намалят работните заплати до равнището на минималните прагове. Подаваните данни за Персоналния регистър на НОИ показват, че няма спад в средния осигурителен доход на фирмите, при които заплатите са били над въведените прагове.

Регистрацията на трудовите договори в НОИ също протича нормално. До средата на март 2003 г. са подадени повече от 1 милион уведомления, от които около 600 хиляди са за заварени трудови договори, 280 хиляди са за нови трудови договори, 80 хиляди за прекратени и 40 хиляди за променени трудови договори. Регистрираните нови трудови договори се дължат най-вече на "официализиране" на заетостта в сивата икономика и назначаването на безработни (около 57 хиляди души) по субсидираните програми за заетост и в по-малка степен на назначаване на нови работни места и преминаване от една работа на друга. Опасенията за бюрократизиране и затрудняване на работодателите при наемане на работна сила не се оправдаха. На практика уведомленията се приемат в териториалните подразделения на НОИ и бюрата по труда веднага и работодателите могат да назначат работниците още същия или на другия ден. За улеснения на работодателите бяха разкрити нови гишета за обслужване. Сега уведомления за трудови договори се приемат на 126 места на територията на цялата страна на повече от 200 гишета. С обявения препоръчителен график за подаване на уведомления за заварените трудови договори, както и с възможността да се определи предварително ден и час за посещение на работодателя, когато регистрира повече от 50 договора (за София повече от 100), няма основание да се иска удължаване на крайния срок – 30 април.

Очакваните качествени ефекти за по-добра социална защита и по-коректна бизнессреда се потвърждават от оценката на обществеността по предприетите политики. Реакциите на работници и работодатели и техните организации, от представителите на средствата за масова информация и други са определено положителни. Критиките звучат все по-минорно и дребно. Случаите на основателни жалби са единични. Върнатите от органите на НОИ уведомления като некоретни до средата на март 2003 г. са около 9000, т.е. под един процент.

Финансовите ефекти за осигурителните фондове от минималните осигурителни прагове и регистрацията на трудовите договори засега са много добри. През февруари 2003 г. са постъпили 27 милиона лева повече в сравнение със същия месец на миналата година. За първите осем работни дни на месец март тази година са постъпили в повече 13 милиона лева спрямо същия брой работни дни на предишния месец февруари. Данъчната администрация също отчита около 15 милиона лева допълнителни приходи от данъци върху доходите на физическите лица.

Съхраняването на положителните резултати от минималните осигурителни прагове и регистрацията на трудовите договори зависи от:

- Поддържането на едно добро обслужване и своевременно консултиране на работодателите при изпълнение на новите им задължения;
- Ефективен контрол от страна на инспекцията по труда, осигурителния институт и данъчната администрация на основата на обмен на информация и извършването на съвместни проверки;
- Добрата и здрава обществена среда и обществена подкрепа на тези нови политики.

Разширяването на осигурителната основа чрез нарастване броя на осигурените и на доходите, върху които се начисляват вноски, в крайна сметка ще даде възможност както за увеличаване на пенсиите, така и за относително намаляване на осигурителните суми, които работодателите и работниците плащат.

Йордан Христосков,
управител на НОИ

РЕГИСТРАЦИЯ НА ТРУДОВИТЕ ДОГОВОРИ – ПРОЦЕДУРИ

Даниела Асенова,
главен директор на Главна дирекция “Осигурителни вноски
и краткосрочно осигуряване”

От 2 януари 2003 г. работодателите са длъжни да регистрират сключените, изменените и прекратените трудови договори. Това задължение на работодателите се въведе с направените изменения и допълнения на Кодекса на труда (обн. ДВ, бр. 120 от 2002 г.). Съгласно изменението на Кодекса на труда, възникването на трудовото правоотношение е обусловено от наличието на следните предпоставки – сключването на трудовия договор в писмена форма и изпращането на уведомление в Националния осигурителен институт за вписване на трудовия договор. Без да са налице тези две предпоставки, работникът или служителят не може да започне работа.

Задължението за сключването на трудовите договори в писмена форма и тяхното регистриране е непосредствено свързано с документирането на изплащаното трудово възнаграждение, съответно с внасянето на дължимите осигурителни вноски. Така отделните работодатели са в равнопоставено положение. Преди предприемането на тези мерки на практика некоректните работодатели бяха поставени в привилегировано положение спрямо коректните.

Регистрирането на трудовите договори в НОИ е свързано, от една страна, с упражняването на контрол по спазването на трудовото законодателство от контролните органи на Изпълнителна агенция “Главна инспекция по труда”, а от друга, с обезпечаването на правата на работниците и служителите, съгласно разпоредбите на трудовото и осигурителното законодателство.

Промяната в Кодекса на труда се отнася за всички трудови договори, сключени, изменени и прекратени от 2 януари 2003 г. Съгласно § 11 от Пре-

ходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда, работодателите в срок до 30 април 2003 г. са длъжни да изпратят писменни уведомления до териториалните поделения на НОИ за заварените към влизането в сила на закона трудови договори.

Регистрирането на трудовите договори се извършва чрез подаване на уведомление за това. Сроковете за подаването на уведомлението са следните:

- три дни от сключването или изменението на трудовия договор, с което се променя длъжността и/или срокът на договора;
- седем дни от прекратяването на договора.

Редът за изпращането на уведомлението за сключването, изменението и прекратяването на трудовия договор и данните, които се съдържат в него, е уреден с Наредбата за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 4 от КТ на министъра на труда и социалната политика (обн. ДВ, бр. 1 от 2003 г.).

Наредбата влиза в сила от 2 януари 2003 г. и е издадена на основание чл. 62, ал. 4 от Кодекса на труда.

Всеки работодател уведомява съответното териториално поделение на НОИ, където е регистриран като осигурител, като изпраща уведомление по утвърден образец (Приложение № 1) към наредбата.

Уведомлението може да бъде представено в съответното териториално поделение на НОИ на хартиен носител или на дискета, да бъде изпратено по интернет, както и с препоръчано писмо с обратна разписка по пощата. Уведомления по интернет

могат да подават само работодатели, които притежават удостоверение за универсален електронен подпис. Удостоверението за универсален електронен подпис е електронен документ, издаден по реда и на основание Закона за електронния документ и електронния подпис.

Работодателите, които подават уведомления на дискета, следва да имат предвид, че могат да използват само програмен продукт, който е проверен или разработен от Националния осигурителен институт. Този програмен продукт се получава безплатно от съответното териториално поделение на НОИ или от интернет страницата на НОИ.

Освен в териториалните поделения на НОИ и неговите филиали, уведомленията могат да се подават в изброените в приложение към наредбата бюро по труда. Допълнително беше създадена организация и за приемането на уведомления в осем бюро по труда на територията на София и в три в Пловдив. По този начин на 126 места в България работодателите могат да подават уведомления за регистрация на трудовите договори.

За работниците и служителите, които работят извън територията на районното управление “Социално осигуряване”, където работодателят е регистриран като осигурител, уведомленията могат да се подават в съответните районни управления “Социално осигуряване” по месторабота на лицата.

Предвид бързото обслужване на работодателите е предвидено уведомленията да бъдат приемани и обработвани при тяхното представяне, поради което, когато са повече от пет, работодателите са задължени да използват дискета или интернет.

В териториалните поделения на НОИ е създадена и необходимата организация за обслужването на осигурители с голям брой наети работници и служители. Осигурители, които подават в София уведомления за сто и повече наети по трудов договор и в останалите териториални поделения на НОИ за петдесет и повече, могат предварително да уговорят по телефона час, в който да бъдат обслужени.

Във връзка с приемането на уведомленията за заварените към влизането в сила на Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда договори, НОИ обяви препоръчителен график за приемането им, с който се цели равномерното разпределяне на работодателите и бързото им обслужване до крайния срок за подаване на уведомленията – 30 април 2003 г. Препоръчителният график за работодателите е както следва:

– до 5 наети лица – до 5 март 2003 г.;

– от 5 до 10 наети – от 5 до 20 март 2003 г.;

– от 10 до 50 наети – от 20 март до 5 април 2003 г.;

– от 50 до 100 наети – от 5 до 15 април 2003 г.;

– над 100 наети – от 15 до 30 април 2003 г.

Уведомленията се представят, като към тях се прилага подписано и подпечатано придружително писмо по утвърден образец (Приложение № 2 от Наредбата). При подаването на уведомление в териториално поделение на НОИ или при изпращане по пощата, придружителното писмо трябва да бъде в два екземпляра.

Уведомлението трябва да съдържа следните данни:

1. Данни за работодателя – единен идентификационен код по регистър БУЛСТАТ на работодателя;

2. Данни за работника или служителя – трите имена и единен граждански номер;

3. Данни за условията по трудовия договор – основание за сключване на трудовия договор, съгласно Кодекса на труда; номер на договора, ако работодателят води регистър на трудовите договори; дата на сключване; срок на договора, ако договорът е сключен за определен срок; размер на основното трудово възнаграждение; длъжностно наименование; дата на прекратяване на договора.

4. Други данни:

– код по Националната класификация на професиите, към която се отнася длъжността на лицето при подаване на уведомлението. За определяне на кода на професията, към която се отнася длъжността на лицето, се използва Националната класификация на професиите, утвърдена със Заповед № 54 от 26 март 1996 г. на министъра на труда и социалните грижи. В нея е определена структурата на заетите по професии. Основен критерий за класифициране на професиите са знанията и уменията на лицата, които са придобити в резултат на обучение и се реализират в определен вид труд. Длъжността конкретизира вида и съдържанието на трудовата дейност на лицето. Длъжностите са дефинирани в 9 класове професии. Когато длъжността не може да бъде точно определена, достатъчно е да се попълни едноцифреният код на квалификационната група професии – първата позиция.

– код на икономическата дейност по Националната класификация на икономическите дейности, в която е заето лицето при подаване на уведомлението. За определяне на икономическата дейност, в която е заето лицето, се използва Националната

класификация на икономическите дейности (НКИД) 2003 г.

– за лицата, заети в спомагателни дейности на осигурителя, когато той извършва повече от една икономическа дейност, съгласно Националната класификация на икономическите дейности се попълва служебен код “0000”. Това са работниците и служителите, които функционално обслужват повече от една икономическа дейност на работодателя, съгласно НКИД, когато работодателят осъществява няколко икономически дейности – например счетоводители, деловодители, охрана и др.

След получаването на уведомленията се издава справка (Приложение № 3 от наредбата), която съдържа списък на заверените уведомления и списък на неприетите уведомления с описание на причината, поради която не са приети. Справката се заверява от длъжностно лице в ТП на НОИ и се връчва на представител на работодателя или се изпраща по интернет или по пощата с препоръчано писмо с обратна разписка.

Работодателят е длъжен да връчи на работника или служителя преди постъпването му на работа копие на хартиен носител от завереното уведомление. Връчването се удостоверява с подписа на работника или служителя срещу името му в справката за приетите уведомления. Копие от уведомлението не се предоставя на работниците и служителите, наети на работа преди 2 януари 2003 г., както и при прекратяване или изменение на трудовия договор.

Съхраняването на справките също е задължение

на работодателя, за да може да ги предостави при поискване на контролните органи на Изпълнителна агенция “Главна инспекция по труда” и на НОИ.

Работодателите, които са допуснали грешки при попълването на уведомленията, са длъжни в тридневен срок от датата на връчването или на получаване на справката да поправят грешките в уведомленията, които не са приети и да ги изпратят отново.

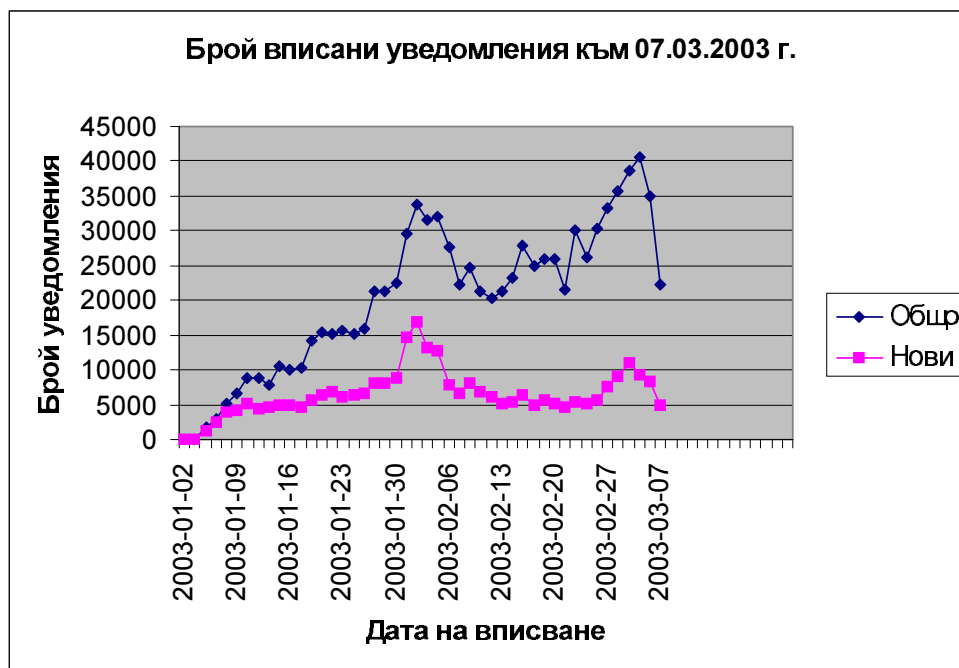
При положение, че работникът или служителят не постъпи на работа в уговорения срок и съгласно чл. 63, ал. 3 от КТ трудовото правоотношение се смята за невъзникнало, както и в случаите, когато уволнен работник или служител е възстановен на работа при отмяна на заповедта за уволнението, работодателят трябва да заличи подаденото преди това уведомление. Зачищането се извършва чрез подаването на ново уведомление.

Когато уволнен работник или служител е възстановен на работа при отмяна на заповедта за уволнението, уведомлението се изпраща в тридневен срок от заемането на длъжността.

В случай, че работодателят или контролен орган установи, че е допусната грешка при подаване на уведомлението, се подава ново, като в т. 1. “Код корекция” се попълва 1 и всички останали данни. По този начин не може да се коригират допуснати грешки в кода за тип на документа, БУЛСТАТ, ЕГН/ЛНЧ, основанийето за сключване на договора и датата на сключване на договора. В тези случаи е необходимо изпратеното грешно уведомление да бъде заличено.

ПЪРВОНАЧАЛНИ ДАННИ И ЕФЕКТИ

Брой вписани уведомления за регистрация на трудови договори – общо, и за новосключени след 01.01.2003 г. по данни постъпили в Централен регистър на трудовите договори към 07.03.2003 г.

Справка за броя приети уведомления по тип на документа към 11.03 2003 г.

Брой коректни уведомления – **946 838** за:

- Регистрация на договори, действащи към 01.01.2003 г. – **566 619**
- Регистрация на договори, сключени след 01.01.2003 г. – **264 745**
- Регистрация на допълнителни споразумения, сключени след 01.01.2003 г. – **36 643**
- Прекратяване на договори след 01.01.2003 г. – **78 831**

Брой некоректни уведомления – **8 774**

Справка за броя приети уведомления по районни управления към 11.03.2003 г.

Име Р УОО	Коректни							Не коректни		
	БУЛСТАТИ	Лица	Уведомления				БУЛСТАТИ	лица	Уведомления	
			Общо	в т. ч. заварени договори	в т. ч. нови договори	в т. ч. доп. спораз.				в т. ч. прекратени договори
Благоевград	4125	29319	32828	17222	11674	688	3244	60	189	169
Бургас	6429	43511	47072	29974	12837	1412	3049	63	218	223
Варна	8986	51211	56302	30660	17532	2478	5634	62	613	702
В. Търново	4081	26598	31109	19331	8604	1017	2157	62	412	421
Видин	1596	11325	13493	6559	5035	529	1370	33	127	133
Враца	2538	23360	25742	15342	7549	1463	1388	58	119	121
Габрово	2371	18350	21343	13928	4695	810	1940	49	232	257
Кърджали	1722	11935	13411	6690	5016	434	1281	25	85	125
Кюстендил	2194	17727	19742	12404	5813	608	917	37	180	188
Ловеч	2497	17652	19388	12761	4675	857	1095	23	130	130
Монтана	1710	13726	15006	8967	4432	782	825	15	98	98
Пазарджик	4880	30782	33683	18893	10842	1148	2800	57	291	293
Перник	1716	12488	14184	8504	3851	695	1134	15	287	289
Плевен	4064	31385	35496	22052	9558	899	2967	44	285	295
Пловдив	11751	68079	73217	41257	21667	2117	6176	162	729	780
Разград	1754	15222	16552	10149	4040	1117	1246	38	182	219
Русе	5985	33643	36153	21436	9329	1369	4019	54	137	142
Силистра	1287	10144	11696	6790	3548	355	1003	16	26	27
Сливен	2991	16706	18054	9979	5400	814	1861	30	100	101
Смолян	2173	15619	17654	11320	4758	356	1220	21	96	106
София-град	33794	198746	221237	144969	48216	9697	18358	349	1680	1974
София-окръг	3230	26191	29130	16260	9682	1368	1860	39	104	109
Ст. Загора	5945	38404	41527	24896	12179	1900	2552	76	624	645
Добрич	2933	16358	18896	9307	6364	484	2741	36	188	195
Търговище	1853	10589	11746	6285	3422	794	1245	28	82	88
Хасково	4982	31092	34562	19550	11671	1311	2030	75	373	394
Шумен	2346	20534	23019	13114	8023	668	1216	60	394	409
Ямбол	2130	12558	14596	8030	4594	477	1485	23	140	161
Общо:	131916	855431	946838	598619	264745	39643	78831	1608	8061	8774

ОСИГУРИТЕЛНИ РЕЖИМИ, ДОБРОВОЛНО И ПРИНУДИТЕЛНО СЪБИРАНЕ НА ВНОСКИ В КРАЛСТВО ИСПАНИЯ

Антоанета Ганчева,
началник-отдел в Главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”

В началото на декември 2002 г. група експерти от Министерство на труда и социалната политика, Изпълнителната агенция “Главна инспекция по труда” и Националният осигурителен институт се запознаха с държавната социалноосигурителната система на Кралство Испания.

Към Министерството на труда в Испания има три изпълнителни агенции, които осъществяват социалното осигуряване:

1. Национален институт по социално осигуряване – изплаща пенсии и обезщетения при временна неработоспособност;
2. Обща съкровищница на социалното осигуряване – грижи се за събиране и разпределяне на социалноосигурителните вноски; вписване на предприятията и регистриране на работниците и служителите в системата на социалното осигуряване;
3. Инспекция по труда – контролира трудовото и осигурителното законодателство.

Режими за социално осигуряване на заетите лица

1. Наети в индустрията и услугите

Тези наети лица са с общ режим на осигуряване, обхващащ 12 млн. работници и служители, които работят при условия, идентични с трета категория труд в България и приравнен режим – съдружници на търговски дружества, църковни служители и трудови кооперативи, които не плащат осигурителни вноски за безработица и за гаранционен фонд. Осигурителните вноски са в съотношение 80:20 на сто – работодател-работник. Това съотношение

е установено през 80-те години и не се предвижда близка промяна. Осигурителната вноска за старост и временна неработоспособност е 28,3 на сто от осигурителния доход. Осигурителната вноска за риска трудова злополука и професионална болест е диференцирана според професионалните дейности. Няма практика един вече установен размер на осигурителната вноска за трудова злополука и професионална болест да се коригира често. Но ако един работодател създава добри условия за труд, вноската му може да се намали с 10 на сто, ако има много трудови злополуки, вноската може да се увеличи с 20 на сто. Решението за намаляване или увеличаване на осигурителната вноска се взема от Министерството на труда (МТ). Осигурителната вноска за риска безработица е 7,55 на сто от осигурителния доход за безсрочен трудов договор, а при срочни трудови договори е по-висока и зависи от типа на договора (напр. срочен трудов договор на пълно работно време – 8,3 на сто; срочен трудов договор на непълно работно време – 9,3 на сто). Осигурителните вноски при безработица се превеждат на Националния институт по заетостта. Осигурителната вноска за професионална квалификация е 0,7 на сто от осигурителния доход. Съществува и Гаранционен фонд за гарантиране на трудовите възнаграждения на работниците. Плаща се от работодателя и е в размер на 0,4 на сто от осигурителния доход. Работодателят избира дали тези средства да се управляват от общата съкровищница на социалното осигуряване (ОССО) или от специални осигурителни каси.

Осигурените лица са разделени в 11 квалификационни групи професии:

- Инженери, вишисти и ръководни специалисти с образование от 5 години нагоре;
- Инженери, експерти и дипломирани помощници с 3-годишно образование;
- Административни началници и началник цех;
- Недипломирани помощници, обикновено административни служители;
- Помощен административен персонал;
- Изпълнителски персонал;
- Деловодители;
- Работници първа категория труд;
- Работници втора категория труд;
- Общо работници;
- Непълнолетни до 18 години;

За всеки един от класовете професии има определен от Министерство на труда минимален и максимален размер на осигурителния доход. Минималната работна заплата и минималният осигурителен доход съвпадат. Съществуват браншови споразумения, с които се определя минималният размер на осигурителния доход за определен бранш. В Испания има Закон за статута на работника, чрез който се определят взаимоотношенията между работника и работодателя.

За положен извънреден труд се плащат допълнително осигурителни вноски, но времето на положения труд не се зачита за осигурителен стаж;

Заетите лица, които са навършили 65 години и имат 35 години осигурителен стаж, се осигуряват само за временна неработоспособност (отнася се за всички осигурителни режими). По този начин се стимулира заетостта.

Забележка: От осигурените чуждестранни работници 16 хил. души са българи.

2. Самоосигуряващи се лица

Обхващат е 2600 хил. души, работещи в индустрията и услугите. Осигурителната база се избира от самия осигурен. Има минимален и максимален размер (например за 2002 г. минималната база е 726,3 EURO, а максималната база – 2574,9 EURO). Минималният размер се променя всяка година автоматично. Работещите над 50-годишна възраст имат точно определена максимална база, средна величина между максималната и минималната база. По този начин се ограничава възможността самоосигурените лица да се осигуряват на максимална база в последните години на осигуряването си. Осигурителната вноска покрива риска старост. По желание могат да се осигуряват и за временна

неработоспособност. През три години лицето може да прави избор дали да се осигурява за този риск. От 1.01.2003 г. ще се въведе възможността самоосигурените лица да се осигуряват и за трудова злополука и професионална болест. Самоосигурените лица до края на м. септември предходната година заявяват в ОССО каква ще бъде осигурителната им база. Плащането се извършва по банков път или чрез лично плащане в ОССО. Плащането може да бъде годишно или на по-кратки периоди, обикновено месечно.

3. Селскостопански работници

Обхващат 800 хил. души наемни селскостопански работници и 300 хил. души самоосигуряващи се селскостопански производители. Наемните селскостопански работници са задължени сами да се осигуряват за основните осигурителни рискове. Имат 11 професионални категории, които са определени от МТ. Осигурителните вноски са диференцирани по тези категории. Работодателят плаща осигурителни вноски само за безработица, трудова злополука и професионална болест, гаранционен фонд и професионална квалификация. Работодателят плаща осигурителни вноски само за действително отработени дни, докато работникът може да се осигурява за всичките работни дни през месеца. Осигурителната вноска на самоосигуряващите се селскостопански работници е фиксирана и може да включва или не осигуряване при временна неработоспособност.

4. Домашни помощници

Това са лицата, които извършват домакинска дейност в домовете на частни лица. За да се осигуряват такива лица трябва да са заети не по-малко от 72 часа или 12 дни през месеца. Домашните помощници са постоянни и непостоянни. Постоянните домашни работници работят непрекъснато за едно лице, основната осигурителна вноска е за сметка на работодателя, но осигуреното лице си плаща осигурителната вноска при болест. Непостоянните домашни работници работят за няколко лица и сами се осигуряват.

5. Специален морски режим

Осигурените лица се делят на наемни работници, самоосигуряващи се лица и приравнени към наемните работници. Наемните работници се делят на 4 групи, според обема на морските съдове: 1) работници в търговския флот и рибарски кораби до 15 т., които попадат в общия режим; 2а) работещи на рибарски кораби от 50 до 150 т.; 2б) работещи на рибарски кораби от 10 до 50 т.; 3) работници в съдове до 10 т. За 2а, 2б и 3-а група осигурител-

ната база е постоянна и фиксирана и зависи от професионалната категория на работника. За всяка група се прилага коефициент за намаление на осигурителната вноска, като за 2а е 2/3 от осигурителната вноска, за 2б – 1/2 от осигурителната вноска и за 3-а група – 1/3 от осигурителната вноска. Работниците могат да се пенсионират при намалена възраст за пенсиониране – 55 години. Обезщетенията и пенсията на тези работници са в пълен размер, както и в общия режим;

6. *Специален режим за железничари, летци и миньори.* Идентичен е на този за морските работници.

7. *Специален режим за държавните служители и работещите в специалните ведомства.* За специалните ведомства има отделен осигурителен институт.

8. *Специален договор за осигуряване.* Съществува режим, при който лицата могат временно да се отписват от социалното осигуряване по редица причини, но трябва да имат поне 1080 дни в осигуряване. Има 24 типа такива договора (например за емигранти).

Регистрация на трудовите договори и доброволно събиране на осигурителните вноски

Предприемачът регистрира трудовите договори на работниците си в Националния институт по заетостта. В Общата съкровищница на социалното осигуряване предприемачът регистрира основната си икономическа дейност и подава уведомление за трудовите договори на работниците си, като по този начин ги записва в системата на социалното осигуряване. Вписването на наемните работници в системата на социалното осигуряване трябва да стане преди започване на работа, а на самоосигуряващите се лица преди започване на дейността им. Създадена е база от данни “Общ регистър на зачислените”, в която се отразяват всички промени в трудовия живот на осигурените лица. При всяко вписване и отписване работникът може да провери текущото си състояние в ОССО. Всяка година на осигуреното лице се изпраща информация за осигурителната му база. Уведомленията се изпращат по електронен път задължително за предприятия с над 20 души нает персонал, а за по-малки предприятия могат да се предават в администрацията на ОССО. На регистрираните в системата предприемачи се предоставят различни предимства при наемане на работници. Такива бонуси има за наемане на лица на безсрочни договори, за наемане на инвалиди, за наемане на работници над 45-годишна възраст, за наемане на жени и др. Тези бо-

нуси се определят всяка година от Министерството на труда. Общата съкровищница на социалното осигуряване има единна база данни на осигурените лица, която се състои от: база данни с регистър на трудовите договори на работниците; база данни за приходите от осигурителни вноски от предприемачите и база данни с личните осигурителни вноски на осигурените лица. Плащането на осигурителните вноски се извършва чрез финансова институция или на гише. Определена е датата на плащането на осигурителните вноски да бъде последния ден на месеца, което намалява до минимум задълженията. За наемните работници осигурителните вноски за изтеклия месец се плащат през следващия, а за самоосигуряващите се лица – месец за месец. Всеки месец ОССО изпраща на осигурителя или самоосигуряващото се лице “билет” за дължимите осигурителни вноски. Това е документът, чрез който се плащат осигурителните вноски. Финансовата институция връща информация в ОССО за общата изплатена сума по билетите и списък на билетите. За всеки режим на осигуряване има специфичен билет. В началото на всеки месец финансовите институции предоставят цялата информация за билетите на електронен носител. Информацията на книжния носител се изпраща в службата по интегриран контрол на приходите. Книжните билети се подреждат в роботизиран архив. Използват се автоматични коректори, с които може да бъде коригиран даден документ. За един месец се обработват всички билети за предходния месец. Всеки месец се получават около 2400 хил. билета за самоосигуряващите се лица и 1600 хил. билета от предприемачите на общ режим. Предприемачите предоставят и списък на осигурените от тях лица (подобен на декларация №1). Общата база данни се пълни с информация за постъпилите приходи през месеца, засича се информацията на платилите и общо за всички, които трябва да платят. Така се определят задълженията към социалното осигуряване за месеца. Дължимите суми от всеки осигурител се оформят във вид на писмо, където се посочват дългът и правните текстове за дълга.

Принудително събиране на осигурителните вноски

Това е универсална процедура, чрез която ОССО се насочва към имуществото на длъжниците на социалното осигуряване. Процедурата се изпълнява служебно и не може да бъде спряна, освен ако длъжникът не обжалва или не представи гаранции. След изтичане срока на доброволния период за плащане на осигурителните вноски се из-

праща искане за изплащане на дълга. В 15-дневен срок трябва или да се обжалва, или да се плати дългът. Ако не се плати, се налага заповор върху имуществото на длъжника. Избират се определени елементи от имуществото, които се запорират. Обикновено това е имуществото, което може да се продаде на търг. Пенсиите и заплатите не могат да се запорират. Длъжникът сам може да предложи ред, по който да се запорира имуществото му. Частна фирма, наета от ОССО, прави оценка на имуществото, като оценката се предоставя и на длъжника. Имушеството се продава на публичен търг. Ако има ипотека, тя се приспада от общата стойност на имуществото. Предприемат се мерки, които да гарантират запора, напр. съхраняване на имуществото на определени места. Имушеството на длъжника се регистрира в Регистъра на собствеността, за да не може повторно да бъде запорирано. Може да се предоставят запорирани обекти по време на запора на други лица за ползване, за да носят приходи през периода на запора. Процедурата се прекратява, ако длъжникът си погаси дълга. На търга може да участва всяко лице, стига да не е включено в изпълнението на процедурата.

Има три начина за продажба на имуществото – търг, конкурс (за специално имущество) и продажба чрез пряко управление, ако на търга не е постигнат резултат. Участниците в търга правят 25% депозит от стойността на имуществото. Дори да се яви един кандидат, търгът не може да се провали. Ако няма какво да се събере от длъжника, дългът се обявява за несъбираем. Всички несъбираеми дългове се проверяват периодично дали не могат да бъдат събрани. Длъжникът се дава на съд, само ако има измама спрямо социалното осигуряване. Цялата информация за търга се обявява чрез средствата за масово осведомяване. Кандидати могат да правят оферти и запечатани в плик. Избират се 3-те най-добри оферти. Стойността при търга може да падне до 50%. След третото наддаване се приключва търгът, а след това се отварят запечатаните оферти. Цената на офертата не може да надвиши размера на дълга. Прибягва се до директна продажба, ако имуществото е малотрайно.

ОССО има 272 структурни звена на територията на страната, занимаващи се с принудителното събиране на средствата на социалното осигуряване,

които разполагат с модерно техническо оборудване и интегрирана информационна система. (Прилича в известна степен на нашата система за спазване на осигурителните задължения.) Всеки служител, с достъп до информационната система е снабден с определени права с цел сигурност на информацията за осигурителите. Със системата могат да се изпълнят 13 различни функции, свързани с изпълнението на принудителното производство.

Системата се състои от две части – набиране на информация за длъжника и налагане на заповор. От регионалните офиси се подава информация за длъжниците, а на централно ниво се правят заповорите. Едновременно могат да се правят много заповори. Създадена е база данни на централно ниво за имуществото на длъжниците, като информацията се събира от различни институции – финансови институции; Генералната дирекция по колите; Генералната дирекция по кадастъра; Генералната дирекция на търговския флот; Държавната хазна; Регистъра на собствеността и др. Цялата информация за длъжниците се събира за около месец. Данните непрекъснато се актуализират, те са много точни, което е гаранция за висока събираемост на дълга.

В ежедневната работа на органите на социалното осигуряване се акцентира изключително на качеството на извършваните услуги.

Клиенти на социалното осигуряване са предприемачите, работниците, пенсионерите и обществото като цяло. Напр. в 2002 г. са издадени 14 млн. сертификата за социално осигуряване и трудова дейност, без които не може да се постъпи на работа или лицето да се яви на конкурс за работа.

В периода 1988–1989 г. е разработена инструкция за подобряване качеството на обслужването – въвеждане на компютърна техника, забранени са традиционните гишета, въведени са книги за жалби и предложения на гражданите.

От 1992 г. се прилага план за модернизация на социалното осигуряване. Изградени се центрове за обслужване на гражданите. В 2000 г. е издадена Бяла книга за качеството на услугите. Работи се за по-детайлно запознаване на служителите с изискванията за качество. Прилага се Европейският модел за подобряване на качеството. Всяка година се публикуват ангажиментите към гражданите за подобряване на качеството.

РАЗМЕР НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ ВНОСКИ И ОБХВАТ ЗА ДОО И ДЗПО ОТ 1.01.1949 ДО 31.12.2003 Г.

Мила Шишева, гл. експерт в отдел
“Анализ и стратегия на системата за обществено осигуряване”

Работещи по трудови правоотношения

• От 1.01.1949 до 28.02.1991 г. размерът на осигурителната вноска е общ и покрива всички осигурителни рискове. Начислява се върху изплатеното брутно месечно трудово възнаграждение и е изцяло за сметка на работодателя.

- от 1.01.1949 до 31.12.1972 г. – 12,5%
- от 1.01.1973 до 30.09.1979 г. – 20,0%
- от 1.10.1979 до 28.02.1991 г. – 30,0%

– от 12.09.1989 г. се въвежда осигурителна вноска само за трудова злополука и професионално заболяване в размер на 2,0%.

• От 1.03.1991 до 28.02.1996 г. осигурителната вноска се диференцира според условията на труд :

- за първа категория труд – 50,0%
- за втора категория труд – 45,0%
- за трета категория труд – 35,0%

Целият размер на осигурителната вноска продължава да е за сметка на работодателя и се начислява върху изплатеното брутно месечно трудово възнаграждение на наетото лице.

• От 1.03.1996 до 30.06.1999 г. размерът на осигурителната вноска за всички категории труд се увеличава с 4%, като едновременно с това се въвежда и личната осигурителна вноска в размер на 2%.

– за първа категория труд – 54,0%, в т.ч. от работодател – 52,0%

– за втора категория труд – 49,0%, в т.ч. от работодател – 47,0%

– за трета категория труд – 39,0%, в т.ч. от работодател – 37,0%

➤ Фондово се обособява **Учителски пенсионен фонд** (УПФ), като общият размер на осигурителната вноска е 42%. От нея 40% е за сметка на

работодателя (37% за ДОО + 3% за УПФ) и 2% за сметка на осигуреното лице.

Определя се максимален месечен размер на осигурителния доход до 10 минимални работни заплати (МРЗ). Осигурителният доход е изплатеното за месеца брутно трудово възнаграждение, ограничено до размера на 10 минимални работни заплати за страната. *Тези параметри на осигурителния доход се запазват до 31.12.2001 г.*

• От 1.07.1999 до 31.12.1999 г. нормативно се намалява общият размер на осигурителната вноска на осигурените за всички осигурителни случаи и за всички категории труд с 2,3%, в т.ч. с 1,3% за сметка на работодателя и с 1% личната осигурителна вноска, която става 1%. При същия размер на осигурителния доход вноските са:

– за първа категория труд – 50,7%, в т.ч. от работодател – 49,7%

– за втора категория труд – 45,7%, в т.ч. от работодател – 44,7%

– за трета категория труд – 35,7%, в т.ч. от работодател – 34,7%

➤ В зависимост от обхвата на задължително осигурените социални рискове, наетите по трудови правоотношения лица са обособени в две групи – осигурени за всички осигурителни социални рискове и осигурени само за трудова злополука и професионална болест.

➤ Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през един календарен месец, се осигуряват задължително само за трудова злополука и професионална болест. Размерът на осигурителната вноска е 10% и е изцяло за сметка на работодателя.

• От 1.01.2000 г. влезе в сила Кодексът за

задължително обществено осигуряване (КЗОО):

➤ **Средствата** на държавното обществено осигуряване се обособяват в три фонда: “Пенсии”, “Общо заболяване и майчинство” и фонд “Трудова злополука и професионална болест”.

➤ Нормативно се въвежда за работещите при условията на първа и втора категория труд **допълнителното задължително пенсионно осигуряване в професионален фонд**. Размерът на осигурителната вноска за първа категория труд е **12%**, а за втора – **7%** и е изцяло за сметка на работодателя.

➤ **Размерите** на осигурителните вноски за фондовете на ДОО се определят за всеки от фондовете със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година, съобразно обхванатите осигурителни рискове. Уеднаквява се размерът на осигурителната вноска за ДОО за работещите при условията на първа и втора категория труд, като разликата от **3%** над тази за трета категория труд е за фонд “Пенсии” и е изцяло за сметка на работодателя. Вноските са в размери:

✓ за първа и втора категория труд общо **38,7%**, в т.ч. за:

- фонд “Пенсии” – 35,0%
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – 3,0%
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – 0,7%

✓ за трета категория труд общо **35,7%**, в т.ч.:

- фонд “Пенсии” – 32,0%
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – 3,0%
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – 0,7%

➤ **Осигурителните вноски** (без тези за трудова злополука и професионална болест, които са изцяло за сметка на работодателя), начислени върху трудовите възнаграждения на наетите лица, се разпределят между работодател и осигурено лице в **съотношение 80:20**. Това съотношение се запазва до 31.12.2001 г.

➤ Осигурителната вноска за пенсия на **Учителския пенсионен фонд** от 3% нараства на **4,3%** и е за сметка само на работодателя.

➤ Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за не повече от **5 работни дни (40 часа)** през един календарен месец, се осигуряват задължително само за трудова злополука и професионална болест. Размерът на осигурителната вноска от 10% е намален на **0,7%** и е изцяло за сметка на работодателя.

• **От 1.01.2001 г. се намалява с 3%** общият

размер на осигурителната вноска за всички категории труд, като това намаление е изцяло за сметка на фонд “Пенсии”.

✓ при първа и втора категория труд общо **35,7%**, в т.ч. за:

- фонд “Пенсии” – 32,0%
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – 3,0%
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – 0,7%

✓ при трета категория труд – **32,7%**, в т.ч. за:

- фонд “Пенсии” – 29,0%
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – 3,0%
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – 0,7%

• **От 1.01.2002 г.** към ДОО се включва и рискът “**безработица**” с размер на осигурителната вноска **4%**. Размерите на осигурителните вноски за останалите три фонда на ДОО се запазват:

✓ за първа и втора категория труд общо **39,7%**, в т.ч. за:

- фонд “Пенсии” – 32,0%
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – 3,0%
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – 0,7%

– фонд “**Безработица**” – 4,0%

✓ за трета категория труд – **36,7%**, в т.ч. за:

- фонд “Пенсии” – 29,0%
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – 3,0%
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – 0,7%

– фонд “**Безработица**” – 4,0%

➤ Фиксира се максимален месечен размер на осигурителния доход от **850 лв.**, откъснат от минималната работна заплата.

➤ При разпределението на осигурителните вноски между работодател и осигурено лице съотношението се промени на **75:25**.

➤ Въведе се допълнително задължително пенсионно осигуряване в **универсален пенсионен фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г. Размерът на осигурителната вноска е **2%** и се разпределя между работодател и осигурен в съотношение **75:25**.

➤ Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за не повече от **5 работни дни (40 часа)** през един календарен месец, се осигуряват задължително за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и профе-

сионална болест с размер на осигурителната вноска **29,7%**.

- **От 1.01.2003 г. се запази** общият размер на осигурителната вноска и разпределението ѝ по фондовете на ДОО и ДЗПО, като се определи по-висок максимален месечен размер на осигурителния доход от **1000 лв.**

- Доходът, върху който се дължат осигурителни вноски, включва всички възнаграждения и други доходи от трудова дейност, ограничени до максималния размер на осигурителния доход.

- **Въвежда се осигурителните прагове за минимален осигурителен доход.** Осигурителните вноски за наетите по трудови правоотношения и изпълнителите по договори за управление и контрол на търговски дружества се дължат върху получените брутни месечни възнаграждения, но не по-малко от минималния месечен осигурителен доход, определен по **48** основни икономически дейности и **9** квалификационни групи професии.

Осигуряващи се за своя сметка и на свой риск (самоосигуряващи се)

Лицата, осигуряващи се за собствена сметка (самонаетите лица) са задължени да се осигуряват за своя сметка за пенсия и по желание за всички осигурени рискове, без трудова злополука и професионална болест и безработица – в процент върху избран месечен осигурителен доход.

- **От 12.09.1989 до 20.07.1992 г.** върху месечен осигурителен доход не по-малък от **1** и не по-голям от **4 минимални работни заплати (МРЗ)** за страната и размер на осигурителната вноска **30%**.

- **От 21.07.1992 до 8.10.1993 г.** осигурителният доход е от **1 до 5 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **20%** и по желание **30%**.

- **От 9.10.1993 до 28.02.1996 г.** осигурителният доход е от **1 до 8 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **20%** и по желание **30%**.

- **От 1.03.1996 до 31.12.1999 г.** осигурителния доход е от **2 до 10 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **22%** и по желание **32%**.

- **От 1.01.2000 до 31.12.2000 г.** избраният месечен осигурителен доход е от **2 до 10 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **32%** за фонд “Пенсии” и по желание за всички осигурителни рискове, без трудова злополука и проф. болест – **35%**.

- **Годишното изравняване** на осигурителния доход се прави въз основа на доходите, декларирани в годишната данъчна декларация по Закона за облагане доходите на физическите лица, като

разлика между декларирания доход и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Осигурителните вноски се внасят в размера за фонд “Пенсии”.

- **За земеделските производители** минималният осигурителен доход е **50 на сто** от определенния минимален доход, а за тези, които упражняват само земеделска дейност, минималният осигурителен доход е **S** от определения за земеделските производители.

- **За 2001 г.** се запазват размерите на осигурителния доход от **2 до 10 МРЗ** и годишно върху доходите от данъчната декларация, като задължителният размер на осигурителната вноска е намален с **3%** и за осигуряващите се само за пенсия е **29%**, а по желание за всички осиг. рискове, без трудова злополука и професионална болест – **32%**.

- **За 2002 г.** се определя минимален осигурителен доход от **170 лв.** и максимален от **850 лв.** и годишно върху трудовите доходи от данъчната декларация. Задължителният размер на осигурителната вноска е **29%** за родените преди 1.01.1960 г. и **27%** за родените след 31.12.1959 г. През годината самоосигуряващите се могат да се осигуряват авансово и по желание за всички осигурителни рискове, без трудова злополука и професионална болест и безработица, като размерът на осигурителната вноска е **32%** за родените преди 1.01.1960 г. и **30%** за родените след 31.12.1959 г. За родените след 31.12.1959 г. разликата в осигурителната вноска за фонд “Пенсии” от **2%** се превежда в избран от тях **универсален фонд** към допълнителното задължително пенсионно осигуряване.

- Минималният месечен размер на осигурителния доход за **земеделските производители** е **85 лв.**, а за тези, които упражняват само земеделска дейност – **42,50 лв.**

- **За 2003 г.** размерът на минималния месечен осигурителен доход е **200 лв.**, а на максималния – **1000 лв.** Запазват се размерите и разпределението на осигурителните вноски.

- Окончателният размер на осигурителния доход се определя въз основа на доходите, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по ЗОДФЛ като разлика между декларирания доход и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Осигурителните вноски се внасят в размера за фонд “Пенсии” – **29%**.

- Минималният месечен размер на осигурителния доход за земеделските производители е **100 лв.**, а за упражняващите само земеделска дейност – **50 лв.** Те не подлежат на годишно облагане.

ТАВАН НА ПЕНСИИТЕ – ЗА И ПРОТИВ

Емил Мирославов,
Министерство на труда и социалната политика

През 1990 г. за първи път се въведе максимален размер на получаваните една или повече пенсии в съотношение към минималния размер на пенсиите. Тогава въвеждането на този “таван” беше предизвикано от значително високия размер на пенсиите за изслужено време и старост, отпуснати след 10.11.1989 г. на висши партийни и държавни ръководители. До известна степен това имаше преди всичко психологически ефект – да се увери обществото, че напред няма да има пенсии, които фактически надвишаваха многократно – петнадесет и повече пъти минималния размер на пенсиите. Фактически максимален размер на пенсиите имаше и преди това, но съгласно действащите дотогава разпоредби, размерът на пенсията заедно с добавките за продължителен трудов стаж не можеше да надвишава трудовото възнаграждение, от което е изчислена.

“Таванът” на пенсиите, въведен през 1990 г., засегна преди всичко споменатите по-горе лица и освен тях само няколко пенсионирани миньори.

Много повече пенсионери бяха засегнати с въвеждането през 1992 и 1996 г. на максимални размери на пенсиите – трикратният размер на социалната пенсия.

Въпросът за максималния размер на пенсиите беше предмет на сериозна дискусия при разработката на Кодекса за задължително обществено осигуряване. Възприе се становището, че такъв “таван” все още е необходим и че той ще съществува до 31.12.2003 г.

С приближаването на тази дата се засилват и вълненията на пенсионерите, които получават пенсии в максимален размер, но истинският размер на пенсиите им е по-висок, както и на бъдещите пенсионери.

“Таванът” на пенсиите безспорно следва да се

отмени. В полза на това мнение могат да се изредят много аргументи. Впрочем, един от важните аргументи е и многото изключения, които досега се направиха от общото правило и които предизвикват непрекъснати искания за нови.

Едновременно с това не може да не се държи сметка и за едно друго явление. В голям брой писма, които се получават в Министерство на труда и социалната политика, редица пенсионери изразяват становището си, че “таванът” следва да се запази, че даже не трябва да се актуализира и т.н. Това показва, че при наличието на голям брой пенсии в минимален или близък до него размер, премахването на “тавана” би могло да предизвика и отрицателна реакция в получаващите такива пенсии.

Разбира се, това не означава, че “таванът” не трябва да бъде премахнат, но то показва, че все пак може да се обсъди необходимостта от запазването на известни ограничения в максималния размер на пенсиите.

По мое лично мнение това ограничение може да стане не чрез въвеждане на “таван” на пенсиите, а чрез въвеждане на “таван” на възнаграждението, от което се определят пенсиите. С въвеждането на максимален размер на осигурителния доход, такова ограничение на практика вече има, но то ще се приложи след няколко години – когато осигурителният доход, от който се определя размерът на пенсиите, обхваща само период след 01.01.1997 г.

Дотогава е възможно чрез съответни изменения в Кодекса за задължително обществено осигуряване да се регламентира, че доходът, от който се изчислява пенсията, не може да бъде по-голям от максималния размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на ДОО за годината, през която се отпуска пенсията.

ПРОМЕНИТЕ В ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИТЕ ВНОСКИ ПРЕЗ 2003 Г.

Аспасия Петкова,
директор в Главна дирекция “Осигурителни вноски и
краткосрочно осигуряване” НОИ

От 1 януари 2003 г. настъпиха съществени изменения, свързани с внасянето на здравноосигурителните вноски. Съгласно чл. 2 от Закона за бюджета на Националната здравноосигурителна каса, здравноосигурителната вноска за 2003 г. се определя в размер 6 на сто.

Максималният размер на месечния доход, върху който се изчислява здравноосигурителната вноска е максималният месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. За 2003 г. той е 1000 лв.

Доходът, върху който се внасят здравноосигурителните вноски за различните категории лица е различен, съгласно изменението на чл. 40 от Закона за здравното осигуряване.

За лицата, получаващи доходи от трудови, служебни правоотношения или правоотношения, възникнали на основание специални закони, работещи по договори за управление и контрол на търговски дружества, и членовете на кооперации, получаващи възнаграждение от кооперацията от 1 януари 2003 г., доходът, върху който се дължат здравноосигурителни вноски, е този, върху който се внасят вноски за ДОО, определен съгласно КЗОО. До края на 2002 г. този доход беше облагаемият по Закона за облагане доходите на физическите лица. Здравноосигурителните вноски за работниците и служителите и за изпълнителите по договори за управление и контрол на търговски дружества се дължат върху получените брутни месечни възнаграждения, но върху не по-малко от минималния осигурителен доход по дейности и групи професии, определени в Приложението към чл. 8, т. 1 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2003 г.

Вноската се внася от работодателя или ведомството и от осигурения в съотношение 75:25 за 2003 г.

Здравноосигурителната вноска за лицата, работещи по договор за управление и контрол на търговски дружества, се внася върху получените месечни възнаграждения след намаляването им с нормативно признатите разходи по Закона за облагане доходите на физическите лица.

Икономическите дейности на осигурителите се определят съобразно Националната класификация на икономическите дейности – 2003 (НКИД-2003).

Дейностите и групите професии на осигурените лица се определят съобразно Националната класификация на професиите (НКП), утвърдена със Заповед № 54 от 1996 г. на министъра на труда и социалните грижи.

Осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя или ведомството на:

- държавните служители;
- съдиите, прокурорите, следователите, съдия-изпълнителите, съдиите по вписванията и съдебните служители;
- офицерите и сержантите от Националната следствена служба;
- кадровите военнослужащи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, държавните служители – офицери, сержанти и граждански лица по Закона за Министерството на вътрешните работи и държавните служители – офицери, сержанти и граждански лица по Закона за изпълнение на наказанията.

За лицата в неплатен отпуск, които не подлежат на осигуряване на друго основание, вноската се определя върху минималния размер на осигуряване за 2003 г.

телния доход, определен със Закона за бюджета на ДОО, и се внася изцяло за сметка на работодателя при изплащането на възнаграждението от съответното предприятие или организация. За лицата в неплатен отпуск, които не подлежат на осигуряване на друго основание по този закон, здравноосигурителната вноска се внася от осигурителя. Вноската е в размер 6 на сто и се определя върху минималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на ДОО. За 2003 г. размерът на този доход е 200 лв. По този ред се внасят здравноосигурителните вноски и на лицата, които ползват отпуск за гледане на дете до 3-годишна възраст по чл. 165 от КТ, когато не подлежат на осигуряване на друго основание.

От 1 януари 2003 г. се внасят здравноосигурителни вноски върху средствата за социални разходи, давани постоянно или периодично пряко на лицата, получаващи доходи от трудови, служебни правоотношения или правоотношения, възникнали на основание специални закони, работещи по договори за управление и контрол на търговски дружества и членовете на кооперации, получаващи възнаграждение от кооперацията. Вноските са в съотношението 75 на сто за сметка на осигурителя и 25 на сто за сметка на осигуреното лице. За лицата, работещи по служебни правоотношения и по отношения, възникнали на основание в специални закони, вноските са изцяло за сметка на осигурителя.

Здравноосигурителната вноска на членовете кооператори, работещи в кооперациите без трудови правоотношения, от 1 януари 2003 г. се разпределя между осигурителя и осигуреното лице и за членовете на кооперации, получаващи възнаграждение от кооперацията за работа без трудово правоотношение. Здравноосигурителната вноска на членовете кооператори, работещи в кооперациите без трудови правоотношения, се внася върху полученото възнаграждение преди приспадането на нормативно признатите разходи.

Едноличните търговци, физическите лица, образували ЕООД, съдружниците в търговските дружества и лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност по регистрация, и земеделските производители се осигуряват върху месечен доход, който не може да бъде по-малък от минималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО за 2003 г. Самоосигуряващите се лица внасят здравноосигурителни вноски

и годишно върху облагаемите доходи, съгласно данните от данъчната декларация. Земеделските производители и тютюнопроизводителите, регистрирани на основание на нормативен акт, които извършват единствено земеделска дейност, не определят окончателен размер на осигурителния доход.

Определените минимални месечни осигурителни доходи, върху които самоосигуряващите се лица внасят здравноосигурителните си вноски за 2003 г., са в следните размери:

1. минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица – 200 лв.;
2. минимален месечен размер на осигурителния доход за земеделските производители – 100 лв.;
3. минимален месечен размер на осигурителния доход за земеделските производители, които упражняват само земеделска дейност – 50 лв.

За лицата, които не са самоосигуряващи се и работят без трудово правоотношение по договор с възложител – предприятие или друга организация, осигурителните вноски от 1 януари 2003 г. се внасят за всеки месец, като се разпределят в съотношение 75 на сто за сметка на осигурителя и 25 на сто за сметка на осигуреното лице. Частта от здравноосигурителните вноски, които са за сметка на лицата се удържат от изплатеното им възнаграждение. Вноските се изчисляват върху възнаграждението, след приспадане на нормативно признатите разходи по ЗОДФЛ и се внасят от осигурителя до 10-то число на месеца, следващ месеца, през който е изплатено възнаграждението. За самоосигуряващите се лица при изплащане на възнаграждението за работа без трудово правоотношение осигурителни вноски не се внасят от възложителя на работата и не се удържат от възнаграждението.

За лицата, получаващи обезщетения за временна неработоспособност поради болест, бременност и раждане и за отглеждане на дете, здравноосигурителните вноски са за сметка на работодателя или ведомството и са равни на дължимата от него част от вноската – 75 на сто. Вноските се изчисляват върху размера на обезщетението за временна неработоспособност. В същият размер е и осигурителната вноска за лицата, които се осигуряват за своя сметка.

Съгласно тази промяна, от 1 януари 2003 г. лицата, които се осигуряват за своя сметка, внасят здравноосигурителните вноски върху изплатените им обезщетения за временна неработоспособност поради болест, бременност и раждане и за отглеждане на дете в размер на 75 на сто от размера на определената вноска.

Следва да се има предвид, че върху изплатените обезщетения за временна неработоспособност поради болест, бременност и раждане след прекратяване на осигуряването, за периодите, които не се зачитат за осигурителен стаж, здравноосигурителни вноски не се дължат.

За служителите на Българската православна църква и други признати по нормативно установен ред вероизповедания, които не са в трудови правоотношения, здравноосигурителните вноски се внасят от централното ръководство на съответното вероизповедание. Вноската е 6 на сто върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване – за 2003 г. в размер на 200 лв.

За лицата, получаващи обезщетение за безработица, здравноосигурителните вноски са в размер 6 на сто върху изплатеното обезщетение. Вноските са за сметка на фонд “Безработица”.

Съгласно чл. 40, ал. 2 от ЗЗО, от 1 януари 2003 г. за сметка на Републиканския бюджет, когато не са осигурени на друго основание, са осигурени следните категории лица:

- лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно – до завършване на средно образование;
- студентите – редовно обучение във висши училища до навършване на 26-годишна възраст и докторантите на редовно обучение по държавна поръчка;
- военнослужещите на наборна служба;
- социалнослабите с право на социално подпомагане или настанени в домове за социални грижи;
- задържаните под стража или лишените от свобода;
- лицата в производство за предоставяне на статут на бежанец или право на убежище;
- ветераните от войните и военно инвалидите; инвалидите, пострадали при или по повод на отбраната на страната, по време на наборна военна служба, при природни бедствия и аварии; пострадали при изпълнение на служебния си дълг служители на МВР и държавните служители;
- родителите, осиновителите или съпрузите, които полагат грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ.

Съгласно промяната, произтичаща от тази разпоредба, здравноосигурителните вноски за лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат в дневна форма на обучение – до завършване на средно образование са за сметка на Републиканския бюджет. От 1 януари 2003 г. удържките от вознагражденията на осигурените, заплащали вноски за децата си, следва да се преустановят. Върху вознагражденията, изплащани през 2003 г., които се отнасят за предходни периоди, здравноосигурителни вноски за неосигурени членове на семействата се дължат.

От 1 януари 2003 г. само студентите редовна форма на обучение във висши учебни заведения до 26-годишна възраст и докторантите на редовно обучение по държавна поръчка, са осигурени за сметка на Републиканския бюджет. Останалите студенти (обучаващи се задочно, вечерно или дистанционно) и докторанти, които се обучават под друга форма на обучение следва да внасят здравноосигурителни вноски за своя сметка.

Размерът на вноските за лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат в дневна форма на обучение – до завършване на средно образование, е 0,5 на сто от минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица. За останалите категории лица, които се осигуряват за сметка на Републиканския бюджет, вноската се определя върху половината от този доход и е в размер 6 на сто.

С направените промени в ЗЗО отпада възможността за здравно осигуряване на неосигурени членове на семействата от осигурените членове. Неосигурените пълнолетни членове на семействата трябва да внасят здравноосигурителни вноски за собствена сметка.

Съгласно чл. 40, ал. 4 от ЗЗО, лицата, които не подлежат на осигуряване на друго основание, се осигуряват върху осигурителен доход не по-малък от минималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица – 200 лв. За 2003 г. вноските са в размер 6 на сто върху определения минимален осигурителен доход от 200 лв. Вноските са за сметка на лицата и се внасят до 10-то число на месеца, следващ този, за който се отнасят.

Съгласно чл. 43 от ЗЗО, лицата, които сами се осигуряват, могат да внасят здравноосигурителните си вноски авансово за избран от тях период.

Втора пенсия

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА В ППФ И УН.ПФ И ПРЕВЕДЕНИТЕ СУМИ КЪМ ТЯХ

На 10.03.2003 г. беше извършено седмо служебно разпределение за професионален пенсионен фонд (ППФ) на неизбрали или подали заявление в повече от един фонд лица в срока по чл. 140 ал. 3 от КЗОО. Пропорционално бяха разпределени 1832 лица (таблица 1). Разпределението по фондове е както следва:

Таблица 1

Код ППФ	Наименование на ППФ	Брой осиг. лица към датата на сл. разпределение (10.03.2003 г.)	Брой лица, сл. разпределени на 10.03.2003 г.
011	ППФ "Доверие"	57 146	656
021	ППФ "Съгласие"	29 152	335
031	БППФ	11 468	131
041	ПСКПФ "Родина"	6390	73
051	ЗППФ "Алианц България"	35 249	405
061	"Ай Ен Джи" ППФ	5901	68
081	ППФ "Нютон-Сила"	6162	71
091	"Лукойл гарант-България" ППФ	8084	93
	Общо:	159 552	1832

На 10.03.2003 г. в НОИ беше извършено пето служебно разпределение за универсален пенсионен фонд на неизбралите или подали заявление в повече от един фонд лица в срока по чл. 137, ал. 3 на КЗОО. Пропорционално бяха разпределени 32 314 лица (таблица 2). Разпределението по фондове е както следва:

Таблица 2

Код Ун.ПФ	Наименование на Ун.ПФ	Брой осиг. лица към датата на сл. разпределение (10.03.2003 г.)	Брой лица, сл. разпределени на 10.03.2003 г.
012	УПФ "Доверие"	614 049	12 774
022	УПФ "Съгласие"	194 776	4052
032	БУПФ	135 605	2821
042	ПСКУФ "Родина"	84 947	1767
052	ЗПУФ "Алианц България"	310 580	6461
062	"Ай Ен Джи" УПФ	120 801	2513
082	УПФ "Нютон Сила"	46 407	965
092	"Лукойл гарант-България" УПФ	46210	961
	Общо:	1 553 375	32314

НОИ ежеседмично превежда осигурителните вноски за лицата, работещи при условията на първа и втора категория труд, на професионалните пенсионни фондове (ППФ). Към 10.03.2003 г. преведените осигурителни вноски по фондове са както следва:

**ПРЕВЕДЕНИ СРЕДСТВА НА ППФ ДО
10.03.2003 г.**

№	Код на фонд	Наименование на ППФ	Общо
1	011	ППФ "Доверие"	37 173 361,35 лв.
2	021	ППФ "Съгласие"	18 356 881,87 лв.
3	031	БППФ	5 697 721,57 лв.
4	041	ПСКПФ "Родина"	2 962 030,65 лв.
5	051	ЗППФ "Алианц - България"	25 863 880,36 лв.
6	061	" Ай Ен Джи" ППФ	2 337 821,01 лв.
8	081	ППФ "Нютон - Сила"	2 307 943,70 лв.
9	091	"Лукойл гарант - България" ППФ	5 604 087,11 лв.
		Общо:	100 324 392,27 лв.

От 29.03.2002 г. НОИ превежда към универсалните пенсионни фондове (Ун.ПФ), осигурителните вноски за лицата, имащи право да участват в универсален пенсионен фонд. Към 10.03.2003 г. преведените осигурителни вноски на Ун.ПФ по фондове са както следва:

ПРЕВЕДЕНИ СРЕДСТВА НА Ун.ПФ ДО 10.03.2003 г.

№	Код на фонд	Наименование на Ун.ПФ	Общо
1	012	УПФ "Доверие"	18 518 632,17 лв.
2	022	УПФ "Съгласие"	6 383 749,14 лв.
3	032	БУПФ	4 216 365,34 лв.
4	042	УСКПФ "Родина"	2 666 987,07 лв.
5	052	ЗПУФ "Алианц - България"	11 564 573,25 лв.
6	062	Ай Ен Джи УПФ	4 613 004,70 лв.
7	082	УПФ "Нютон - Сила"	1 254 336,68 лв.
8	092	"Лукойл гарант - България" УПФ	1 813 700,63 лв.
		Общо:	51 031 348,98 лв.

НОВИЯТ ДОГОВОР МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И МАКЕДОНИЯ ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

Мария Куцарова,
директор на дирекция “Международни спогодби”

На 6 февруари 2003 г. в София беше подписан Договор между Република България и Република Македония за социално осигуряване и Административно споразумение за прилагането му от министрите на труда и социалната политика на двете държави.

От деня на влизане в сила на този договор в отношенията между страните престава да е валидна Конвенцията по социално осигуряване между Народна Република България и Федеративна народна република Югославия от 1957 г.

Към настоящия момент при действието на конвенцията от права се ползват както пенсионери, които живеят на територията на Република Македония и получават пенсии от българското обществено осигуряване, така и пенсионерите, живеещи в Република България с пенсии, изплащани от македонската осигурителна система.

Новият договор е разработен въз основа на общоприетите принципи и норми на международното право. Спазва се принципът за еднакво третиране на гражданите, равнопоставеност на териториите, запазване на придобити права, акумулиране на осигурителни периоди, зачетени по законодателствата на двете държави и принципа на пропорционалност на плащанията при изчисляването на размера на пенсиите. Покрити са от договора почти всички осигурителни рискове по Конвенция № 102 на Международната организация на труда.

Договорът за социално осигуряване се отнася за осигурените лица, за които се прилагат или са били прилагани правните разпоредби на едната или на двете договарящи се страни, както и за други лица, чиито права произтичат от правата на осигурените лица (например членве на семейства). Договорът се разпростира върху териториите на Република България и Република Македония.

В материалния обхват на договора са отразени спецификите на двете законодателства, като са включени обезщетенията за временна неработоспособност, обезщетенията при безработица, пенсиите за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, трудова злополука или професионална болест, наследствени пенсии.

Предвижда се сумиране на осигурителни периоди, когато правото, срокът и размерът на обезщетението зависят от продължителността на осигуряването.

По отношение на приложимото право се прилагат правните разпоредби на договарящата страна, на чиято територия се извършва трудовата дейност.

Предвижда се взаимно зачитане на трудовия стаж, съгласно действащите законодателства на двете държави като се извършва сумиране на осигурителни периоди за преценяване правото на плащанията. Паричните плащания в случаите на болест или майчинство предоставя само едната страна – при чийто институт е осигурено лицето към момента на възникването на правото на тези плащания. При случай на трудова злополука или професионална болест обезщетения ще изплаща тази компетентна институция, на чиито правни разпоредби е било подчинено лицето по време на трудовата злополука или по времето, когато е извършвало дейност, вследствие на която е причинена професионална болест. Уредени са и хипотезите, в които осигурените работят при условия на опасност от заболяване от една и съща професионална болест на територията на двете държави – в този случай плащането се дължи от този орган, при когото лицето е осигурено за последен път.

Разпоредбите, уреждащи правата при пенсии,

включват задължението за отпускане на самостоятелна пенсия и случаите, в които лицето не изпълнява условията за нея - сумиране на периоди на осигуряване. Всеки от компетентните органи е длъжен да определи размер на пенсията само въз основа на осигурителния стаж, придобит изцяло само по собственото законодателство, ако лицето изпълнява условията за придобиване на право на пенсия по това законодателство. В случай, че осигурителните периоди са недостатъчни за придобиване на право на пенсия се пристъпва към сумирането, което означава, че след като правото на пенсия зависи от придобиването на определени осигурителни периоди, органът, който преценява правото на заявителя ще вземе предвид и периодите на осигуряване, придобити съгласно правните разпоредби и на другата страна, като свои, при условие че не съвпадат. Ако въпреки така извършеното сумиране, стажът отново е недостатъчен за придобиване на право, следва да се вземат предвид и периодите на осигуряване – стаж, придобит в трети страни, с които двете държави/България и Македония/ са обвързани с отделни договори в областта на общественото осигуряване и в които също се предвижда сумиране на осигурителни периоди.

За определяне размера на пенсията е възприет пропорционалният принцип. Всяка страна ще плаща пропорционално за стажа, положен на нейна територия.

Когато зачетеният стаж в едната държава е по-малък от 12 месеца и въз основа на това не възниква право на пенсия, този период ще включи към своето осигурено време компетентният орган на другата държава, но само за да определи дали възниква правото.

В обхвата на договора е включен и риска безработица. Ако правото на плащане зависи от придобиването на определени периоди на осигуряване, както е по българското законодателство, компетентният орган взема предвид ако е необходимо и периодите на осигуряване в другата държава.

Плащания на добавки за деца също са предвидени в договора, като условията за получаване на тези суми от работещите и от пенсионерите с права на добавки са различни. На пенсионери добавки за деца се изплащат само ако правоимащото лице

има постоянно местожителство на територията на държавата, съгласно чието законодателство са изпълнени условията.

В материалния обхват на договора е включена медицинската помощ в рамките на задължителното здравно осигуряване, като специална разпоредба предвижда тази част да се прилага след изтичане на срок от четири години, считано от датата на влизане в сила на договора. Тези разпоредби се отнасят за спешната и неотложна помощ, за здравната защита на командировани лица, на пенсионери и на членове на семейството на лице, осигурено съгласно правните разпоредби на една от държавите с постоянно местожителство на територията на другата страна.

За правоимащите лица е важно да имат предвид, че всички молби и документи могат да се подават при институцията на държавата, където живеят за да се изпратят до компетентния орган на другата държава на който и да е от двата официални езика. Заявленията, декларации и жалби, които могат или трябва да се изпращат съгласно правните разпоредби на едната страна в определен срок до компетентния орган на тази държава ще се считат за подадени ако в същия срок са били подадени пред компетентния орган на другата държава.

Двете страни са длъжни да признават взаимно влезлите в сила решения на съдилищата на другата държава и изпълнимите решения в областта на социалното осигуряване. Отказ се допуска само в случай, че решението противоречи на обществения ред на държавата, в която трябва да се изпълни.

Друга разпоредба, която би имала в много случаи приложение е уреждащата служебното преизчисление на вече отпуснатите пенсии. По новия ред България ще определя размер на пенсията съгласно българските правни разпоредби само за периодите осигурителен стаж, придобити в нашата страна. Тези пенсии, които са определени преди влизането в сила на този договор, се преизчисляват, ако е по-благоприятно, без да е необходимо заинтересованото лице да подава молба или заявление. В случай, че при преизчислението размерът се окаже по-неблагоприятен за пенсионера, се запазва размерът, изчислен преди влизане в сила на договора.

ГОРЕЩАТА ЛИНИЯ 0 900 32 111 НА НОИ СТАНА ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА ИНФОРМАЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВОТО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

От 2 януари 2003 г. в Министерството на труда и социалната политика бе открит Център за социална информация за гражданите.

Неговата основна задача е да разпространява информация за правата на гражданите да участват в програмите за заетост на Министерството, за пенсионните им права, за условията за достъп до социални помощи, за условията за микрокредитиране и за облекченията на хората с увреждания.

0 900 32 111 е уникален за цялата страна номер за информационна услуга на преференциална цена от 14 стотинки за минута без ДДС. За софийци работи допълнително телефон 987 16 22 на цената на един градски разговор. Всеки работен ден от 8.30 до 18 часа граждани от цялата страна задават въпроси на екип от специално обучени оператори. Ако операторът не може да открие в момента точния отговор, той се консултира с експерт от министерството и сам се обажда на

гражданина.

Центърът за социална информация изгражда база данни за всички въпроси и я предоставя за анализи на министерството.

За първите три седмици операторите в Центъра са приели и са обработили повече от 3000 въпроса от цялата страна. Центърът изгражда и база данни, която може да служи на управляващите да измерват ефекта от различни инициативи и проекти. Веднъж месечно се изготвя доклад за дейността, който се предоставя на кабинета на министерството.

0 900 32 111 е първата национална информационна линия за държавната администрация в България. Проектът стартира през януари 2000 година в Националния осигурителен институт, финансиран изцяло от тогавашния проект “Пенсионна реформа” на Американската агенция за международно развитие.

След разширяването и трансформирането на проект “Пенсионна реформа” през есента на 2002 г. в проект “Пазар на труда” с подкрепата на вицепремиера и министър на труда и социалната

политика Лидия Шулева, горещата линия за пенсиите прерасна в Център за социална информация. Всички разходи за екипа, оборудването, телефоните, изграждането и поддържането на база данни се покриват изцяло от проект “Пазар на труда” на ААМР.

За две години работа в НОИ операторите на горещата линия 0 900 32 111 обработиха повече от 26 000 обаждания, свързани с правата на гражданите при пенсиониране. През двете години работа в НОИ операторите дължат голяма част от своите познания за пенсионното законодателство на експертите в институцията, които не отказваха време и внимание за консултации въпреки ангажиментите си. Ани, Невена и Явор продължават да работят на телефона и да разясняват пенсионните тънкости. В екипа има още един оператор – Петя, студент по финанси. Четиримата работят на две смени и поддържат “топлата връзка” с НОИ.

КЪМ ПО-ГОЛЯМА СИГУРНОСТ В СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Теодора Нончева,
директор на дирекция “Международна дейност”

През септември 2002 г. Международната асоциация по социално осигуряване (МАСО) проведе конференция във Ванкувър (Канада), на която представи резултатите от своята програма “Към по-голяма сигурност в социалното осигуряване”. Целта на програмата, започнала в края на 90-те години, е да разшири фокуса на обществения дебат върху социалното осигуряване. Според страните членки на МАСО през последното десетилетие този дебат не е балансиран, ограничаван е в сферата на икономическата цена на социалното осигуряване, без да разглежда икономическите и социалните блага, които могат да се извлекат от добрите социално-осигурителни системи. Чрез своята инициатива МАСО насочва вниманието към влиянието на социалното осигуряване върху личната сигурност на индивида и осигуряването на по-добър жизнен стандарт за семейството и обществото като цяло.

Основните въпроси, изследвани в рамките на тази инициатива, са:

- ❖ оценката на обхвата на социалноосигурителните системи (кои групи са изключени от социалното осигуряване и какви са причините за това);
- ❖ адекватността на социалното осигуряване (кои фактори влияят върху обществените очаквания към социалното осигуряване и доколко хората вярват в неговото бъдеще);
- ❖ законовите гаранции за правото на социално осигуряване; гаранциите за сигурност, които дават частните пенсионни схеми.

Обхватът на социалното осигуряване е един от най-сложните и важни проблеми, с които се сблъскват политиките във всички страни. Според Майкъл Сичон, ръководител на финансово-актюерския и статистически отдел на Международното бюро по труда “дебатът на 80-те години беше

¹ Simon Roberts, Centre for Research in Social Policy, Loughborough University, UK.

здравното осигуряване, пенсионният дебат доминираше през 90-те, но проблемът на настоящото десетилетие е обхватът.” Макар и по различен начин, този проблем засяга както развиващите се, така и индустриалните страни. В рамките на програмата на МАСО е проведено емпирично изследване на пропуските в обхвата на осигуреното население в 15 страни членки с различен икономически стандарт – Австралия, Коста-Рика, Чехия, Финландия, Германия, Унгария, Индия, Мали, Мексико, Мароко, Танзания, Тайланд, Великобритания, Уругвай и САЩ.¹ Най-често срещаните групи, които остават извън обхвата на социалното осигуряване, са земеделските работници, заетите в неформалната икономика и неплатените семейни работници. Във всяка от тези групи преобладават жени, както и работници мигранти. Изводите и препоръките на изследването са свързани с два основни типа мерки. Първият тип са бюджетно финансирани програми за гарантиране на минимални доходи на изключените лица, социални пенсии за всички неосигурени лица над определена възраст и др. Вторият комплекс от мерки са насочени към разширяване на обхвата на осигурителните вноски, като основна предпоставка за разширяване на обхвата на обезщетенията. Този подход не винаги се приема безпрепятствено. В Германия например, правителственият проект за включване на работниците с нетипични професии в системата за задължително социално осигуряване среща сериозна опозиция с аргумента, че конкурентноспособността на икономиката изисква да се намалява цената на труда и да се избягват всякакви форми на допълнителна фискална тежест. В изследването се привеждат примери, показващи, че успешният подход за разширяване на обхвата на задължителните осигурителни схеми е плавен и постепенен. Въпреки това, редица страни са предприемали и

по-резки мерки – типичен пример е въвеждането на задължително здравно осигуряване, задължителна предпоставка за което е наличието на политическа воля и обществена подкрепа.

Пропуските в обхвата на социалното осигуряване могат да се дължат на недостатъчна координация между държавните институции. В тази връзка се препоръчва централизирано администриране на социалното осигуряване. Този подход има и допълнителни предимства за улесняване на достъпа до социалноосигурителните обезщетения – опростяват се административните процедури, улеснява се достъпът на гражданите, пести се тяхното време и се подобрява културата на обслужване.

Общественото мнение и очакванията, свързани със социалното осигуряване, влияят особено силно върху политическите решения във всички демократични страни. Същевременно експертите на МАСО констатирали съществени различия между оценките на населението и оценките на експертите относно социалната сигурност. Причините за това са разнообразни, но се откроява и един постоянен фактор – слабата информираност на обществото за съществуващите програми и схеми за социално осигуряване. Административните правила и политиките в социалното осигуряване стават все по-комплексни и трудни за разбиране. Същевременно осигурителните институции не разполагат с достатъчно средства и умения за обяснение и популяризиране на тези програми, така че те да станат ясни и достъпни за широката публика. В този смисъл общественото мнение се разглежда като динамичен фактор, зависещ от образоваността, информираността и личното благополучие на гражданите.

Освен в контекста на изследванията на общественото мнение, необходимостта от информираност трябва да се разглежда и като право на осигурените лица. Техните нагласи са като на клиенти – средствата, изразходвани за социално осигуряване, не принадлежат на правителството, това са данъците и осигурителните вноски на гражданите и те трябва да имат право на глас за тяхното използване.

Сесията, посветена на гарантиране на правото на социално осигуряване, акцентира върху това как могат да се спазват основните права в променящия се свят. Свидетели сме на все по-голяма несигурност, която може да бъде икономическа (напр. криза на финансовите пазари или в публичните финанси на отделни страни), политическа, свързана с актове на тероризъм и регионални военни конфликти, или социална (застаряване на населението и

нарастващ брой на непълните семейства). Тестът за стабилност на социалноосигурителната система е доколко тя може да се адаптира към тези кризи и да запази социалните придобивки на населението.

Универсалните стандарти, формулирани в актовете на Международната организация по труда са били и остават основни стълбове на социалноосигурителното право в целия свят. Същевременно обаче новите предизвикателства и динамиката на обществено-икономическия живот налагат да се търсят нови адаптивни решения, механизми за преразпределение и финансови средства, които да обезпечават правата на гражданите.

Гарантирането на сигурността в частните пенсионни схеми е изведено като самостоятелна тема с особено значение в инициативата на МАСО. Проф. Никълъс Бар от Лондонския институт за икономически и политически науки подчертава, че “схемите с дефинирани вноски изискват сложни механизми за наблюдение и контрол, за да не се окаже, че мрежата от проблеми в обществения сектор са изтъргувани за друга мрежа от проблеми в частния сектор.” В тази връзка се отделя особено внимание на ролята на държавата за регулирането на пенсионните фондове, дори и в случаите, когато тя не предоставя пряко обезщетенията.

От една страна, частните пенсионни схеми са зависими от същите рискове, както и публичните – сред тях са макроикономическата нестабилност и политическите кризи, а също и демографските диспропорции, доколкото възможността за инвестиции зависи от икономически активното население. От друга страна, частният сектор в социалното осигуряване е подложен на специфични рискове, като инвестиционния риск и зависимостта от флукуациите на капиталовия пазар, анюитетния риск, свързан с изчисляването на акумулирания доход и очаквания брой години за получаване на пенсията, риска от некомпетентно управление на активите и др. Основните гаранции за сигурността са регулираният капиталов пазар и институционалният капацитет на частните пенсионни фондове. Както публичните, така и частните пенсионни схеми се подчиняват на общи изисквания за добро управление, спазване на законите и независими органи за управление, наблюдение и одит.

Заклучителната сесия на конференцията дава форум на политическите лидери в областта на социалната политика. Техните изказвания показват, че въпреки сериозните проблеми, преобладаващата част от страните-членки предприемат реформи и иновативни решения в социалното осигуряване.

Представяме ви ...

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ “СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ” – ДОБРИЧ

Пламен Петров,
директор на РУСО – Добрич

Районно управление “Социално осигуряване” – Добрич е териториално поделение на НОИ, с административен център гр. Добрич. В изпълнение на тези задачи и с цел пълно и своевременно обслужване на осигурителите, РУСО–Добрич има разкрити офиси в градовете Балчик, Каварна, Тервел и Ген. Тошево.

В управлението работят 84 служители, които са разпределени в три отдела – “Пенсии”, “Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване”(ОВКО), “Финансово-счетоводна дейност” и два самостоятелни сектора – “Човешки ресурси и управление на собствеността” и “Информационни системи”.

Отдел “Пенсии” извършва дейността по отпускането и изплащането на пенсиите чрез два сектора – “Отпускане на пенсии”, в който работят 21 човека (в т.ч. 1 р-л сектор и 5 контролори) и сектор “Изплащане на пенсии” с 12 човека (1 р-л сектор и 2 контролори).

Приемането на заявления за отпускане и изплащане на пенсии и добавките към тях се извършва в приемните на РУСО, където служители от отдела обслужват гражданите на две гишета – едно за сектор “Отпускане на пенсии” и едно за сектор “Изплащане на пенсии”. За улеснение на гражданите в офисите на управлението, два пъти месечно специалисти от сектор “Отпускане на пенсии” дават консултации по пенсионни въпроси и приемат документи за отпускане, изменение и изплащане на пенсии.

За цялата 2002 г. в РУСО–Добрич са приети 5720 заявления за нови пенсии, 2893 заявления за изменение на пенсиите въз основа на представени нови доказателства за осигурителен стаж и осигурителен доход, 567 документа на учащи за продължаване на срока на изплащане на пенсията. На 1674 инвалиди е продължен срокът за изплащане на пенсията след преосвидетелстване от ТЕЛК.

През 2002 г. са приети 1197 молби декларации за изплащане на семейни помощи по ЗСПД. Във връзка със стартирането на националната програма “Помощ за пенсиониране” от 25.10.2002 г. до 31.12.2002 г. са издадени 54 удостоверения за недостигащ трудов стаж. През 2002 г. в РУСО са прекратени или спрени 5649 пенсии, като най-честите причини са смърт; детето навършва възрастта, до която може да получава наследствена пенсия; сключването на нов граждански брак; пенсията не се получава повече от 6 месеца; прекратяване на наследствената пенсия на майката, когато детето навърши 16-годишна възраст и др. През 2002 г. по жалби на граждани има постановени 97 решения на директора на РУСО.

Издадени са 119 разпореждания за надвзети суми по вина на пенсионери за 46 850 лв., като най-честата причина за дълга е укритият осигурителен стаж и осигурителен доход след 01.01.1997 г. От тях са възстановени дългове по 49 разпореждания за 6311 лв., а за другите е преминало към принудително събиране чрез разсрочване на дълга.

Към 31.12.2002 г. РУСО–Добрич изплаща 78 917 пенсии на 58 655 пенсионери. В 80 пощенски станции се изплащат пенсиите на 48 906 пенсионери, а в 18 банкови клонове се изплащат пенсиите на 9749 пенсионери. За 2002 г. са изплатени пенсии в размер на 66 796 678 лв. От тях от фонд “Пенсии” – 61 148 868 лв., от Републиканския бюджет за пенсии, несвързани с трудова дейност – 4 979 461 лв., от фонд “Трудова злополука и професионално заболяване” – 509 125 лв., и от фонд “Общо заболяване и майчинство” – 159 222 лв.

Съгласно чл. 93 от Наредбата за пенсии, се осъществява контрол по изплащането на пенсиите в пощенските станции от служители на сектор “Изплащане на пенсии” по предварително изготвен график, съгласуван с ТП “Български пощи” Доб-

рич. Обект на проверките са разходването на преведените парични средства от ТП "Български пощи", изплащането на пенсии по изплащателни картони, изплащане на пенсии на упълномощени лица, изплащане на пенсии с пенсионен запис и изплащане на пенсии при смяна на адреса на получаване на пенсията.

При проверките са констатирани следните пропуски по изплащането на пенсиите: липсват данни за самоличността на пенсионера или на неговия законен представител в изплащателния картон; не се спазват изискванията на чл. 62 ал. 2 и ал. 4 от Наредбата за пенсиите, като в графа "Бележки по изплащането" не са отразени родствена връзка или името на лицето, получило пенсията; в графа "Бележки по изплащането" липсват данни за самоличността на упълномощения, номер и дата на пълномощното.

През 2002 г. се създадоха регистър "УП-2" и регистър "ПП" с цел координиране на действията между отделите "Пенсии", "ОВКО" и "Финансово-счетоводна дейност" от откриването на грешния осигурителен доход до събирането на сумите от надвзети пенсии. През годината в регистър "УП-2" са вписани 136 случая за недействителен осигурителен доход за 9008 лв. и са възстановени 6188 лв. Във връзка с различията между данните от Персоналния регистър и пенсионната преписка са изпратени 3116 писма до осигурителите, с които е изискано от тях да потвърдят данните в издаденото УП-2, да издадат ново УП-2 в случай на констатиране на различия с изплащателните ведомости и да подадат липсващите или коригирани данни в Персоналния регистър.

През 2002 г. контролно-ревизионната дейност в РУСО – Добрич е осъществена от 19 финансови ревизори, които са извършили 1514 финансови ревизии по приходите и разходите на ДОО и по приходите на НЗОК и ДЗПО. Проверките са завършили с 619 (40,88%) ревизионни акта и 895 (59,11%) ревизионни записки. Общият размер на начета през годината възлиза на 4 505 356 лв. и по фондове е както следва:

- по приходите и разходите на ДОО – 3 663 756 лв.
- по приходите на НЗОК – 821 430 лв.
- по приходите на ДЗПО – Професионален – 1151 лв.
- по приходите на ДЗПО – Универсален – 19 019 лв.

При извършените проверки в осигурителите са констатирани следните по-важни нарушения: на-

числени, но невнесени осигурителни вноски по всички фондове, неначислени и невнесени осигурителни вноски най-вече за ДОО и здравно осигуряване, както и непредставяне на необходимата за Персоналния регистър информация. Не са малко осигурителите, които само начисляват, но не изплащат редовно трудови възнаграждения на работниците и служителите си.

За нарушения на КЗОО са издадени 358 броя наказателни постановления на виновните длъжностни лица от контролните органи на РУСО за 47 550 лв., а събраните суми възлизат на 20 735 лв.

През 2002 г. приходите във фондовете на ДОО в РУСО – Добрич са в размер на 48 788 961 лв., които са с 9 % повече спрямо 2001 г.

В национален мащаб приходите на управление то са 2% от общия размер на приходите на НОИ.

Към 31.12.2002 г. задълженията на осигурителите към РУСО–Добрич са в следните размери:

ДОО	–	11 233 032 лв.
НЗОК	–	498 811 лв.
ДЗПО	–	10 018 лв.,

като относителният дял е както следва:

Длъжници със задължения	БР.	% спрямо общия брой	Задължения лв.	% спрямо общите задължения
над 100 хил. лв.	27	3	7 289 427	65
50 - 100 хил. лв.	23	3	1 655 935	15
10 - 50 хил. лв.	59	8	1 551 888	14
1 - 10 хил. лв.	193	25	601 616	5
до 1000 лв.	480	61	134 166	1
Общо:	782		11 233 032	

Осигурителите със задължения над 100 хил. лв. са едва 3% от общия брой, а дължат 65% от общия размер на задълженията. Това са предимно осигурители в много тежко финансово състояние, а 7 от тях са в несъстоятелност и техните задължения са трудно събираеми или почти несъбираеми. Тези осигурители подлежат на ежемесечни проверки от контролните органи на РУСО. Най-големите длъжници от тази група са: "Добрич" АД – в несъстоятелност със задължения към ДОО – 1 411 578 лв., "Дунарит" АД Тервел – задължение към ДОО – 782 607 лв., "Добруджанска месна компания" в несъстоятелност – задължение към ДОО – 721 046 лв., "Добрич-мел" АД – задължение към ДОО – 677 182 лв., "Пигимпекс" ЕООД с. Козлодуйци – в несъстоятелност – задължение към ДОО – 632 334 лв., "Родопа-Добрич" в несъстоятелност – задължение към ДОО – 485 975 лв.

Осигурителите със задължения до 1000 лв. са най-многобройни – 61 % от общия брой, а дължат

едва 1% от общия размер на задълженията. Значителна част от тях нямат банкови сметки и се налага изпращане на напомнителни писма за погасяване на дълга.

През 2002 г. постъпленията за погасяване на задълженията са в размер на 3 239 438 лв., в т.ч. от Агенцията за държавни вземания 591 792 лв.

Повишаване събираемостта на задълженията към РУСО е един от основните приоритети в работата на ръководството. За събиране на сумите по влезли в сила разпореждания през 2002 г. са изпратени 326 запорни съобщения до обслужващите банки и техните клонове, в резултат на което по сметките на РУСО са постъпили 918 237 лв. Наложени са обезпечителни мерки на 108 осигурители за възбрана върху движими и недвижими вещи .

На основание чл. 110, ал. 7 от КЗОО в РУСО са издадени разрешения за временно разпореждане за неотложни плащания на 19 осигурители.

На 8 осигурители длъжници е одобрен план от НОИ и РУСО за разсрочване на задълженията, като постъпилите суми са в размер на 446 156 лв.

След изтичане на шестмесечния срок за доброволно изпълнение, на основание чл. 146, ал. 3 от ДПК, преписките на осигурителите длъжници са изпратени в Агенцията за държавни вземания за принудително събиране. През периода са изпратени общо 160 преписки, като за 92 броя има частично преведени суми за 591 792 лв.

На основание сключено Споразумение за координация и сътрудничество между МТСП, ДНС "Полиция", НОИ и ИА "ГИТ" през периода януари-декември 2002 г. са извършени 22 внезапни проверки (21 съвместно с Д "ОИТ" и 1 с Д "ОИТ" и РДВР) в обекти на частни фирми със сезонна заетост в сферата на услугите и туризма в Албена, Балчик и Кранево и във фирми със зает персонал в шивашката промишленост в региона. Съставени са 12 ревизионни акта и 3 ревизионни записки. Общият размер на начета от проверките в тези осигурители възлиза на 164 558 лв.

Периодично Д "ОИТ" ни предоставя информация с данни за работници, които са назначени по трудови договори във фирми, но не са осигурени и в резултат на това неспазилите осигурителните си задължения осигурители се ревизират от кон-

тролните органи на НОИ.

Работи се съвместно и с Агенцията по заетостта. Длъжностни лица от РУСО участват в комисии по насърчаване на предприемачеството в Бюрата по труда в региона.

През 2002 г. сме търсили и получили съдействие от органите на РДВР при невъзможност за извършване на ревизии на 14 осигурители поради неоткриваемост на собствениците и промяна на адресите им.

Извършени са и 2 съвместни проверки с контролните органи на ТДД Добрич.

През цялата 2002 г. наред с текущите задачи продължиха и проверките за съответствие и изравняване на текущо подадената информация (обр. УП-2) за пенсиониране и постъпилата в Персоналния регистър, както и изравняване на информацията, подадена в Персоналния регистър и направените вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване. От финансовите ревизори са проверени по този ред общо 618 пенсионни преписки и за направените корекции са съставени общо 618 констативни протокола.

Усилено се работи за откриването и регистрирането на самоосигуряващите се лица, занимаващи се с патентна дейност, на адвокати, земеделски производители и др. Общо регистрираните осигурители в РУСО–Добрич към 31.12.2002 г. са 20 032, от които с най-висок относителен дял са регистрираните ЕТ–14317 (71,47%). Социалноосигурените лица, за които са подадени данни в Персоналния регистър, средномесечно през 2002 г. са 45 578, а здравноосигурените – 55 587.

Общият брой проверки през 2002 г. от експерта по експертиза на работоспособността са 64, от тях 13 са по сигнали на граждани и осигурители. Методичната помощ на експерта по ЕР се изразява в провеждането на семинари, обучения и събеседвания с лекарите от областта. През изминалата година са проведени 9 такива мероприятия. Обжалвани са общо 46 болнични листа, от които 7 са отменени. Общият брой експертни решения за ТЕЛК, които са прегледани и заверени от експерта по ЕР, са 2930 бр., а решенията на РЕЛКК – 187 бр.

По програмата на НОИ за профилактика и рехабилитация са издадени 685 удостоверения за лечение на правоимащите в санаториумите.

ПРОМЕНИ В НАРЕДБАТА ЗА ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕТО И ЗА ДОХОДИТЕ, ВЪРХУ КОИТО СЕ ПРАВЯТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ

Зорница Димитрова,
началник-отдел “Осигурително законодателство” в ГД “Правна”

Промените в Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, и за изчисляване на паричните обезщетения за временна неработоспособност или за бременност и раждане бяха обнародвани в ДВ бр. 10 от 4.02.2003 г., но влизат в сила от 1.01.2003 г. едновременно с влизането в сила на промените в КЗОО. Те уреждат:

- ✓ определянето на основната икономическа дейност на осигурителя;
- ✓ специфичните случаи за изчисляване на осигурителния доход, когато осигурените лица не са отработили всички дни през календарния месец, не са работили при пълното законоустановено за длъжността им работно време;
 - ✓ изплащането на суми за социални разходи;
 - ✓ изчисляването на обезщетенията за временна неработоспособност и за бременност и раждане;
 - ✓ изчисляване на осигурителния доход в случаите, когато се дължат вноски на основание чл. 9, ал. 3, т. 1-3 от КЗОО.

Съгласно чл. 6, ал. 2, т. 3 от КЗОО, от 1 януари 2003 г. се въвежда минимален осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии. Той се определя със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО). За 2003 г. минималният осигурителен доход за работещите по трудови правоотношения и договори за управление и контрол е определен в приложение към чл. 8 от ЗБДОО за 2003 г. Той зависи от основната икономическа дейност на осигурителя и квалификационната група професии, към която принадлежи длъжността на

съответното осигурено лице.

❖ Определяне на основната икономическа дейност

В §1 от Допълнителните разпоредби на Наредбата се дефинира понятието “основна икономическа дейност”.

Основната икономическа дейност на осигурителя се определя съгласно Националната класификация на икономическите дейности (НКИД), утвърдена със заповед на председателя на Националния статистически институт, по икономическите дейности, посочени в таблицата към ЗБДОО за всяка календарна година.

Когато осигурителят осъществява две или повече икономически дейности, основната му икономическа дейност се определя от дейността, в която са заети най-голям брой лица, работещи по трудово правоотношение. В този случай при определянето ѝ не се вземат предвид работниците и служителите, които са общофункционално свързани с всички дейности на осигурителя. При равен брой работещи по трудови правоотношения в отделните дейности основната икономическа дейност на осигурителя се определя по негов избор.

❖ Определяне на минималния осигурителен доход в случаите, когато не са отработени всички дни през месеца

Тази хипотеза е регламентирана в чл. 1, ал. 3 от Наредбата и се отнася само за лицата, работещи по трудови правоотношения.

За отработени дни се считат дните, през които лицето е изпълнявало трудовите си задължения, съгласно Кодекса на труда (КТ) и трудовия договор, както и дните, през които е било в платен отпуск

по чл. 155–157, 159, 161, 166, 168–170 и 319 от КТ.

Ползването на останалите видове отпуск не се счита за отработено време по смисъла на Наредбата.

Минималният месечен осигурителен доход за лицата, които не са отработили всичките дни през месеца, се определя пропорционално на отработените дни, като минималният месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя се раздели на броя на работните дни през месеца и получената сума се умножи по броя на отработените дни и дните на платените отпуски.

❖ **Определяне на минималния осигурителен доход в случаите, когато не е отработено пълното законоустановено време**

Тази хипотеза е регламентирана в чл. 1, ал. 4 от Наредбата и се отнася за случаите, когато в трудовия договор е уговорено работно време, по-малко от законоустановеното за съответната длъжност.

Въпросите, свързани с работното време, са уредени в гл. VII от КТ. Нормалната продължителност на седмичното работно време е до 40 часа, а на дневното работно време 8 часа.

КТ дава право на страните по трудово правоотношение да договарят работно време по-малко от законоустановената му продължителност, като се счита, че работникът или служителят работи на непълно работно време. В този случай минималният месечен осигурителен доход се определя пропорционално на отработените часове, като минималният месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност се раздели на броя на законоустановените работни часове за месеца и получената сума се умножи по броя на отработените часове за месеца.

Това правило се отнася само за случаите, когато непълното работно време е уговорено в трудовия договор, а не когато работникът или служителят не е отработил пълното работно време поради други причини (напр. самоотлъчка). В този случай той носи дисциплинарна отговорност.

❖ **Определяне на минималния осигурителен доход за работещите по договори за управление и контрол на търговски дружества**

Договорите за управление и контрол са вид граждански договори, поради което при тях не са регламентираны работни дни и работно време. Изпълнителят по такъв договор е длъжен да изпълнява възложените му в договора задължения в определения за това срок, поради което правилата на чл. 1, ал. 2, 3 и 4 от Наредбата са неприложими.

Минималният осигурителен доход се определя съобразно условията на договора. Ако с него са поети задължения за управление на търговското дружество, които поради характера си предполагат ежедневна заетост, минималният осигурителен доход се определя по общите правила като за изработен пълен месец. Ако договорът предвижда участие в колективни органи на управление и надзор, които предполагат само участие в заседания на колективния орган на управление, минималният осигурителен доход се определя пропорционално на изработеното време.

Съгласно чл. 1, ал. 5 от Наредбата, осигурителните вноски за лицата, работещи по договори за управление и контрол на търговски дружества, се внасят върху полученото брутно възнаграждение, намалено с нормативно признатите разходи, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя. Когато лицето не е работило през целия месец по договор за управление и контрол, минималният месечен осигурителен доход се определя пропорционално на работните дни през месеца.

❖ **Определяне на минималния осигурителен доход в случаите, когато към възнаграждението се изплащат суми за социални разходи**

Осигурителните вноски се внасят върху минималния осигурителен доход, само когато действително полученото брутно трудово възнаграждение е по-малко от минималния осигурителен доход за съответната основна икономическа дейност и квалификационна група професии. В брутното трудово възнаграждение се включват основната заплата, допълнителните възнаграждения по КТ, други допълнителни възнаграждения, определени в колективния, индивидуалния трудов договор или едностранно от работодателя, награди и други суми, свързани с изпълнението на трудовите задължения, давани периодично или еднократно (премиални, материално стимулиране и др.). Изключенията от това правило са изрично изброени в чл. 1, ал. 6 от Наредбата.

Сумите, изплащани за сметка на средствата за социални разходи, не са елемент от трудовото възнаграждение, тъй като те не са свързани с непосредственото изпълнение на трудовите задължения. Върху тях се дължат осигурителни вноски само за фонд “Пенсии” на основание чл. 6, ал. 11 от КЗОО. Тази специфична особеност обуславя правилото на чл. 2, ал. 3 от Наредбата, съгласно което сумите за социални разходи, върху които са вне-

сени или дължими осигурителни вноски, не се включват при определяне на минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя.

❖ **Изчисляване на обезщетенията за временна неработоспособност и за бременност и раждане**

Обезщетенията за временна неработоспособност и за бременност и раждане се изчисляват по досегашния ред. Съгласно чл. 5, ал. 6 от Наредбата, ако в периода, от който се изчислява обезщетението, за лицето са внесени вноски върху минималния осигурителен доход, при определяне на обезщетението се взема предвид среднодневният минимален месечен осигурителен доход, върху който е осигурявано лицето.

Когато лицето е осигурено на няколко основания, сборът от осигурителните доходи, от които се изчисляват паричните обезщетения за временна неработоспособност или за бременност и раждане, не може да бъде по-голям от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със ЗБДОО, за периода, от който се изчисляват паричните обезщетения.

В чл. 6 от Наредбата се регламентира как да се изчисли нетното възнаграждение. То се определя, като полученото месечно възнаграждение се намали с определените със закон задължителни осигурителни вноски за сметка на лицата и с дължимите данъци.

Това правило важи за работещите по трудово, служебно правоотношение и по договор за управление и контрол на търговски дружества.

❖ **Изчисляване на осигурителния доход в случаите, когато се дължат вноски на основание чл. 9, ал. 3, т. 1-3 от КЗОО**

Това са случаите, при които на лицата се зачита осигурителен стаж без да са работили поради: незаконно недопускане или отстраняване от работа, незаконно уволнение, задържане от органите на властта.

Осигурителните вноски по реда на чл. 9, ал. 3, т. 1 - 3 от КЗОО се внасят върху полученото брутно възнаграждение през последния месец преди месеца на незаконното недопускане или отстраняване от работа или уволнението, през който лицето е имало отработени дни. Когато не са отработени всички работни дни през месеца, възнаграждението, върху което се внасят осигурителните вноски, се определя, като полученото възнаграждение се раздели на броя на отработените дни и получената сума се умножи по броя на работните дни за същия месец. За времето след 1.01.2003 г. възнаграждението, върху което се внасят осигурителни вноски по чл. 9, ал. 3, т. 1 - 3 от КЗОО, не може да бъде по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя, определен по реда на чл. 1, ал. 2, 3 и 4 от Наредбата, и не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход.

Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа можете да получите от страниците в Интернет на:

Национален осигурителен институт

www.nssi.bg

Министерство на труда и социалната политика

www.mlsp.government.bg

Държавна агенция за осигурителен надзор

www.daon.government.bg

*Проект "Пазар на труда"
към Американската агенция за
международно развитие*

www.pension.bg

*Редакцията очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

*1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010; 02 926 1234*

Бюлетинът се разпространява безплатно.